

פרשת "שמות"

מאת עומר תמיר

אחרי לידת הדר בשנת 2012

שבת שלום ותודה רבה על ההזדמנות לדבר בפני כולם. ראשית ברצוני לבטא את הערכתי לכל מי שעמד כאן לפני והתמודד עם המשימה של הכנת דרשה קצרה על פרשת השבוע. זה הרבה יותר מסובך מכפי שזה נראה. כשלקחתי על עצמי את המשימה, זה היה נראה פשוט: קצת אינטרנט, נמצא פנינה אחת או שתיים, נסכם מה דורש הרמב"ם, איזו פרשנות מציע הרמב"ן, נקרא ברש"י והופ! עשר דקות ונגמר הסיפור.

אז זהו שלא. מסתבר ש 3,500 שנה שעברו מאז סיפור גאולת מצריים לא עזרו לעם היהודי להגיע להסכמה על פרשנות אחת סדורה, בהירה ואחידה לסיפור וכמספר הפרשנים כך מספר הדעות. מזל רק שעם ישראל גדול בהשפעה ולא במספרים. מצד שני, אם קיימות כאלו מחלוקות בין הפרשנים, שקטונתי מלהכליל את עצמי עליהם, זב עדיין נותן לי את החופש להכין את הסלט שלי ולשזור את הלוגיקה שלי לסיפור.

הנבירה בכל ריבוי הפרשנויות מחותמי המשנה ועד לישעיהו לייבוביץ ופרשנים בני ימינו, גרמה לי לחשוב קצת על האופי שלנו כעם וגם על האופי של גדולי הדור המנהיגים שלנו. הרי בכל מקום בו יש שני יהודים תמיד נמצא שלוש דעות. אצלנו כל אחד הוא ראש ממשלה בפוטנציה - יודע הכי טוב מה יש לעשות. ואין מקום טוב יותר לחפש את ראשית העדויות לכך מפרק א' בספר שמות, בו אנו למעשה הופכים לעם ומקבלים עלינו את המנהיג הראשון והגדול ביותר שקם לעם ישראל - משה רבינו!

אז מיהו בעצם משה? מה התכונות שלו שהופכות אותו למנהיג? מה אנחנו יודעים עליו?

ראשית, עוד טרם שאנחנו מתוודעים לאיש, אנחנו למדים מהסיטואציה - משה הוא לא "כאחד העם", משה לא גדל כאחד העבדים העבריים, לא חש את סבל העבדות על בשרו, אלא גדל בביתו של מלך מצריים, בארמון, כבן חסותה של הנסיכה. בפוליטיקה שלנו אנחנו שומעים לעיתים טענות שמי שלא מגיע ממצוקה לא יכול להבין אותה, לא יוכל לתקן אותה. זה לא מה שהמקורות מלמדים אותנו. יתכן שאדם שכל מה שהוא מכיר הוא סבל ועבדות לא בהכרח הוא המתאים להנהיג את העם ולהוציא אותו לגאולה. לא בהכרח קיימת אצלו גדולת הרוח לדבר עם ה' "פנים אל פנים" (כפי שנאמר בספר דברים לד'). חלק גדול מהכריזמה והמשיכה של משה בעומדו מול העם מגיעים דווקא מעובדת היותו חיצוני, מבית המלוכה, עם ניחוח לא מוכר. הוא לא עבד איתם בטיט.

אבן עזרא דן רבות בסוגיה ואני מצטט: "ומחשבות ה' עמקו ומי יוכל לעמוד בסודו, ולו לבדו נתכנו עלילות. אולי סיבב ה' זה שיגדל משה בבית המלכות, להיות נפשו על המדרגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות, ולא תהיה שפלה ורגילה להיות בבית עבדים...ועוד דבר אחד, כי לו היה גדל בין אחיו ויכירוהו מנעוריו, לא היו יראים ממנו כי יחשבוהו כאחד מהם".

ומה זה אומר עלינו כעם, שאנחנו זקוקים לריחוק הזה, לדיסטנס מהמנהיג, לקצת חוסר הבנה בו, למידה של פחד ויראה כלי ללכת אחריו?

הרי אנחנו יראים רק מבורא עולם, ואצלנו כל אחד יכול להיות ראש ממשלה. משרה של מנהיג בעם ישראל היא קשה מאוד מאוד.

הפרשה ממשיכה ללמדנו אילו עוד תכונות נדרשות ממנהיג. דרוש:

חוש צדק מפותח בשילוב אומץ לב- משה עומד נגד נוגש עבדים מצרי שמכה עבד עברי. אני מזכיר מבלי שהוא יודע בשלב זה (לפחות על פי הפרשה) שהוא עצמו עברי. וכאן אנו למדים על צד פחות יפה בנו כעם כאשר יום למחרת במקום לזכות בהכרת תודה, משה נדרש לברוח ממצריים מחשש שאותו עם ילשין עליו לשלטונות. גם כפיות טובה וגם מצריך מאתנו לשאול את עצמינו האם היום אנחנו יודעים לפתור את המחלוקות והסכסוכים הפנימיים בעצמינו כריבון או שעדיין קיימת בנו הנטייה להוציא דברים החוצה ולחפש לחץ חיצוני שיגרום לנו להתנהג באופן מסויים.

חוש הצדק ואומץ הלב באים לידי ביטוי גם בסיפור הרועים ובנות מדיין שכאיש בודד באמצע הבריחה מפרעה, בארץ זרה, הוא מתעלה מעל מצוקתו ועומד מול הרועים שהתנכלו להן. כאן אנו עדים למנהיג שאינו חושש "ללכלך ידיים", שלא חש עצמו מורם מהעם ושואב בעצמו מים להשקות את צאן בנות מדיין.

לשון המדרש "בא וראה את ענוותנותו של משה". אף על פי שהיה בורח כאחד ההדיוטים, ראה בנות יתרו מצטערות, ולא נתגאה מלעמוד ולדלות להן, והוא היה בנפשו כבן ביתו של המלך". זו היא אולי המידה הגדולה ביותר של משה המנהיג- מידת הענווה והצניעות. גדול המנהיגים של עם ישראל בכל הדורות לא רק שלא רצה בשררה, הוא אפילו מגיע לידי ויכוח עם הקדוש ברוך הוא לגבי היכולת שלו לעמוד במשימה ולבצע את השליחות! "מי אנוכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצריים?"

אנחנו שכל כך הורגלנו במנהיגים מלאים מעצמם עם אגו מנופח, קשה לנו לתפוס שאדם דגול כמשה, שה' בוחר בו ומדבר איתו ישירות להודיע לו שהוא שליח האלוהים, במקום להתמלא בגאווה ולרוץ ולבצע, עוצר ומנהל דיון מלא בספקות שכזה!

כאן, מרבית הפרשנים מחלקים את טיעון החששות של משה לשניים ונראה ברש"י: " מי אנוכי (במדבר, יב)- מה אני חשוב לדבר עם מלאכים?" כפי שהתורה מעידה על משה שהיה "ענן מאוד מכל אדם אשר על פני האדמה".

והחשש השני נוגע לעם ישראל "וכי אוציא את בני ישראל"- רש"י טוען שהוא מביע ספק האם ראויים בני ישראל להיות נגאלים.

שכבר ראינו בסיפור הבריחה ממצריים שמשה נכוה מעם ישראל ואנחנו עוד נראה בהמשך ההתפתחות שלנו כעם שאנחנו "עם קשה עורף", עם שלא מקבל עליו הנהגה בקלות עד כדי שכמאמר הנציב: "אפילו משה רבינו חשש ממשימה זו והטיל ספק בהצלחת שליחותו".

דיברנו מעט על תכונות המנהיג ועל תכונות של עם "קשה עורף", אבל לא סביר להניח שה' יבחר בנביא לשליחות כל כך חשובה ואפילו שיש לו את כל התכונות הנדרשות,

(חסר דף 7)

המקום השני הוא באות המטה. כביכול בפשט, משה קיבל טריק להרשים את העם ולהפחיד את פרעה, מטה שהופך לנחש. ברמז- מטה הוא סמל לממשל, מטה השלטון, סמל של כוחניות, עוצמה של השלטון- מקל וגזר.

וה' אומר לו- קח את הסמל הזה וזרוק אותו! לא צריך אותו, הוא לא בריא, לא נכון להשתמש בו כמקל. ראה כשזרקת אותו הוא מגלה את פרצופו האמיתי כנחש. כבומרנג- ראו מה קורה היום סביבנו בעולם הערבי- כל אותם מנהיגים שעשרות שנים החזיקו את העם קצר בכח המקל, עכשיו העם מכיש אותם חזרה כנחש.

ואם נדרש להשתמש במקל, ולפעמים אין ברירה, אחוז בזנבו, חלש, בקצה. אל תניף אותו בכוח, לך יחף, אחוז בזנבו והוא ישרת אותך נאמנה.

שבת שלום ותודה רבה!